

“פגיעה במצפון הדתי” אותו הדבר ביחס למי שרוצה לאכול דווקא בשר חזיר, או הרוצה להתחתן עם נוכריה. בקיצור, כלי מי שאיני נוהג על פי הוראות השולחן ערוך — פוגע במצפון הדתי.

מכתב הסוכנות היהודית היה נצחון גדול לאגודת-ישראל, והוא עורר את קינאתם ופחדם של עסקנים דתיים ממפלגות אחרות. הם החליטו להראות לאגודת-ישראל, ש’ הסטטוס קוו שהיא השיגה הוא כאין-וכאפס לעומת הסטטוס קוו שהם ישיגו.

ההתחרות בין הפלגים הדתיים גברה, כאשר, עם סיום כהונתה של הכנסת השנייה, פרשה אגודת-ישראל מהקואליציה הממשלתית, והאשימה את המפד”ל בחוסר הישגים דתיים. דבר זה המריץ את המפד”ל להגביר את הסחטנות כלפי מפא”י. עם הקמת הכנסת השלישית, הגיע המיקוח של המפד”ל לאחד המצגים הממשלה.

לאחר הבחירות לכנסת השלישית הצטרפו לממשלה — שהורכבה עלידי דויד בן-גוריון עם שובו משהר-בוקר — מפ”ם ואחדות-העבודה. שתי מפלגות אלה, יחד עם המפלגה הפרוגרסיבית, נתנו ללהיטותן השלטונית להעבירן על דעתן במה שנוגע לכפייה הדתית. הן הסכימו עם דויד בן-גוריון, כי יש לשלם לעסקנים הדתיים את האתנן שהם דורשים. היתה זאת החלטה מחפירה, כי גם בלי הדתיים היה לקואליציה רוב גדול (69 ח”כים!). אולם אי-אפשר היה להכריז קבל עם ועדה, כי מפלגות הגונות אלה, הלוהמות לא-הת-למען חופש האזרח וזכויות הפרט, נתנו את ידן להנהגת כפייה דתית במדינה. על כן, בקריזיסו של הממשלה, אשר הוצגו לכנסת ב-2 בנובמבר 1955, נוסח פרק י’ במונחים אלגנטיים, שכל כחותם לאחו את עיני האזרח. כך נאמר בפרק זה, תחת הכותרת “הדת והמדינה”:

בתקופת קיבוץ-גלויות מתכנסים במולדת קיבוצים יהודיים שנמצאו מאות בשנים תחת השפעת תרבויות וסביבות רחוקות זו מזו, כשהם מחולקים בהשקפותיהם, בדעותיהם ושונים בהרגליהם ונימוסיהם. ליכוד העם וחיי-מדינה מתוקנים מחייבים לספח ולקיים בישראל טובלנות יהודית וחופש מצפון ודת; למנוע כל כפייה דתית או אנטי-דתית מאיזה צד שהוא; להבטיח טיפוק צורכי-הדת הציבוריים באמצעי המדינה; להבטיח חופש הדת והמצפון לכל העדות הבלתי-יהודיות בישראל, ולספק עליהן המדינה את צורכיהן הדתיים.

הגלוי הנסתר

סוכנות הדרית, חופש המצפון, מניעת כפייה דתית — מלים יפות מאוד. אבל עסקני הכפייה הדתית לא היו מצטרפים לממשלה, שזו תוכניתה האמיתית. לא היה איכפת לראשי המזרחי מה כתוב במיסמך האלגנטי. העיקר שבכילם היה מיסמך אחר, שלא הובא לידעית הכנסת, ולא לידעית הבוחרים ששלחו את עסקני מפא”י, מפ”ם, אחדות-העבודה והליבראלים לכנסת. מיסמך זה נושא את חתימתו של דויד בן-גוריון, והוא נשלח לראש המפד”ל, משה שפירא. וכך כתב בן-גוריון לשותפו היקר מאוד:

הריני מציא לך בזאת ההסכם הקואליציוני של חמש המפלגות (מפא”י, מפ”ם, אחדות-העבודה, המזרחי, והמפלגה הפרוגרסיבית) בענייני דת וחינוך:

- (1) בחוקי הנישואין והגירושין, בתחבורה הצבורית ובכל שאר ענייני הדת יישמר בתקופת ממשלה זו הסטטוס-קוו.
- (2) יחוקק חוק מנחת-שבת שיחול על בתי-מסחר וחנויות (פרט למסעדות), מפעלי מלאכה ותעשייה שבהם עובדים שכירים או עצמאיים.
- (3) ועדת שרים בהשתתפות ראש-הממשלה ושר של הפועל המזרחי תבדוק כל הסעות על קיפוח החינוך הדתי, ותבטיח תיקון הדברים בכל טענה שתתברר אמיתותה.
- (4) לנוער הדתי הבא מישושים דתיים, מחברות עליות נוער דתיות, מתלמידי בתי ספר דתיים וחברי תנועות נוער דתיות יובטח בגדניו הווי ואורח חיים בפיקוחו החינוכי של קצין חנוך דתי בעל סמכויות מספיקות לקביעת הסדרים הדורשים ולביצועם, על מנת שלא תיפגע אחדות הגדנ”ע ומסגרתה הכוללת. הקצין הנ”ל יתמנה עלידי הרמטכ”ל מתוך רשימת מועמדים שתוצע עלידי הרבנות הצבאית או תנועות הנוער הדתיות.

הנוער הדתי ירכוז ביחידות מיוחדות, וחיילי נח”ל דתיים המופנים לתפקידי פקוד יועברו ליחידות גדנ”ע דתיות.

יארננו קורסים למ”כים ולמקצועות שונים בשביל הנוער הדתי בגדנ”ע. קצין החנוך הדתי ישתתף בעיבוד תוכניות החינוך ליחידות גדנ”ע דתיות, וימליץ על מינוי מפקדים וסמלים ליחידות גדנ”ע דתיות.

(בשביח בעל-פה הודעת לי שאם שר המסחר ימצא שהריכוז ביחידות מיוחדות או שארגון קורסים מיוחדים למ”כים — בזמן או במקום מסוים — אי אפשר, לא תראה בכך הפרת ההסכם.)

(5) לחיילים דתיים בצבא יובטחו חיים דתיים מלאים במסגרת המשמעת הכללית של הצבא. חיילים דתיים בתוך כל מחלקה ירכזו כפי האפשר בצירוף לינה אחר.

(6) ועדה ממשלתית תבדוק המניעים והנסיבות של פעולת המיסיון בקרב ילדים יהודים, ותכין תוכנית-פעולה לשחרר ילדי ישראל מרשת המיסיון.

(7) הרשויות המקומיות יוסמכו להגביל גידול חזיר ומכירתו בתחומי שיפוטן. אם יתברר שאין לרשויות סמכות מספקת בנוון — יחוקק חוק בכנסת להסמיך הרשויות המקומיות להגביל גידול חזירים ומכירתם.

(8) הפועל המזרחי והמזרחי חופשים להצביע בכנסת בעד איסור כללי או מוגבל של גידול חזירים בארץ — אם מישוהו מתוכם או משאר חברי הכנסת יציע חוק כזה.

(9) מאחר שנשמעו טענות מצדדים שונים, כי הזכות של ישובי עולים לעבור ממסגרת התישבותית אחת לשנייה אינה מקוימת, תבחון הממשלה טענות אלו במגמה להבטיח, כי זכות זו תקויים בהתאם למקובל.

(9) בתי ספר על-יסודיים (כגון תיכונים, מקצועיים וחקלאיים) המגדירים עצמם כדתיים

היו נתונים לפיקוח ולסיפול של אגף החינוך הדתי במשרד החינוך והתרבות בהתאם לנוהג, שבבתי ספר יסודיים.

הפרטים יקבעו עלידי הממשלה. (10) יתוקן החוק של העברה ממגמה למגמה, הממשלה תיקבע תנאי ההעברה וגודל הרוב הדרוש לשם כך.

מיסמך זה ראוי לבדיקה קפדנית, ולהשארה עם הסטטוס קוו המקורי. תוך שמונה השנים שחלפו בין היום בו חתם דויד בן-גוריון על המכתב לאגודת-ישראל, לבין היום בו חתם על מכתב זה לשפירא, חלה הידרדרות מהותית של המצב.

בהסכם הקואליציוני הנסתר, נתנו יד אחדות-העבודה, מפלגת הפועלים המאוחדת ו-הליבראלים לביסוס הכפייה הדתית בכמה שטחים חיוניים. הם הסכימו במפורש לחקיקת חוק-שבת. הסכמה זו, שהפכה לפתע בסיס-זינוק מסטטוס קוו אחד למישוה, היא המנוחת ביסוד החוק המחפיר, שהמפד”ל ניסתה להעבירו בכנסת האחרונה — ושהיא נשבעה להעבירו בכנסת הששית. על מהות חוק זה יוברר בהמשך הסידרה.

אותן מפלגות מהוגנות, בשיתוף עם מפא”י, אף הסכימו כי ענייני הדת יוחררו ל-ישראל המיבנה הצבאי; שיכון נפרד לחיילים דתיים, פיקוד דתי לחיילים דתיים, ועוד. מבחינה מהותית, היה זה כאילו הסכימו להנחה, כי חייל דתי הוא מסוג מסוים — כמעט חייל של צבא נפרד, החותם על חוזה מיוחד עם צה”ל. אלה שפירקו את אציל והפלמ”ח הסכימו ליצירת גרעין דתי מיוחד בתוך הצבא.

ייתכן שלשלוש המפלגות הפועליות ולשותף הליבראלי לא היה איכפת הדבר, אבל עסקני המפלגות הדתיות, שדרשו וייתורים אלה, ידעו את אשר הם דורשים. כי שליטתם על חלק מן הבוחרים מבוססת על החוקת הבוחרים ובניהם במסגרות מוגדרות ונפרדות — על חשבון המדינה, ובחוק השירות הלאומי. ממשלה המכמנת בתי-ספר דתיים שהם מיבצרי תעמולה של המפד”ל, הבונה מוסדות ובתי-כנסת דתיים המנוצלים כמועדי המפד”ל, המעניקה תקציבים לבניית מיקוואות לפי בחירתה ותועלתה של המפד”ל מדוע לא תאפשר למפד”ל להתזקק גם מיסגרות נפרדות משלה, גם בתוך צה”ל? וזאת, גם אחרי שאותן מפלגות נתנו לאברכים הצעירים של הכפייה הדתית, הלומדים בישיבות, את הזכות להשתחרר משירות צבא.

הסיסמה המנוחת ביסוד דמותו של צה”ל היא: בצבא-הגנה לישראל משרתים כל צעירי המדינה, ומתמגנים בשורותיו. בהסכם הקואליציוני, עליו הסכימו מפא”י, מפ”ם, אחדות-העבודה והליבראלים, נקבע כי חובת השרות וזכות המיווג חלות על כל בני הנוער — פרט לדתיים. אילו שאלו את הטובים הרבים שבקרב הנוער הדתי, היו מחתרים על זאת בשאט-נפש.

ההזדמנות להגיב — אחרי 10 שנים בדיוק

תכן שכך השקף העמוק שבסיסמת ה”ממלכתיות” של בן-גוריון מתגלה בסעיף אחד זה — הנותן לדתיים צבא נפרד, אחרי שנתן להם רשת-חינוך נפרדת — ובזאת הפך את הדתיים לעם נפרד.

ההסכם הקואליציוני מעניק לעסקני הכפייה שני נצחונים נוספים: ● הבטחה כי הממשלה תפעל “לשחרר ילדי ישראל מרשת המיסיון”. על סמך הבטחה זו הוקמה קרו ילדיו, אשר שכנה במשרד הדתות בירושלים וקיבלה ממנו עזרה גלויה.

על סמך הבטחה זו ראו את עצמם חוליגאנים קנאים רשאים לערוך התקפות פראיות נגד מוסדות-חינוך נוצריים. במסווה של מלחמה במיסיון קמו אירגוני קנאים אשר גייסו כספים בחו”ל, תוך השמעת המדינה. אין כל ביקורת על כספים אלה, ולא ידוע לאיזה משלוותו הכפייה הדתית הם הולכים.

● הבטחת חקיקה נגד גידול חזירים: אומנם באותו שלב דובר רק על הסמכת רשויות מקומיות לחוקק חוקים כאלה. אולם הבטחה זו שימשה קרש-פיצה לעסקני הכפייה הדתית, אשר דרשו — והשיגו לאחר-מכן — חוק של הכנסת, האוסר מכירת חזירים, גידולם או החזקתם בכל הארץ, פרט למספר קטן של ישובים נוצריים. להבטחה זו נתנה יד גם מפ”ם, אשר רבים מקיבוציה גידלו — ומגדלים — חזירים, בטענה העקרונית כי אין לכפות עליהם חוקי-תפריט אורתודוכסיים.

כאשר נשאל אחד האנשים הישרים של מפא”י, ישראל גורי המנוח, איך הוא מסביר את הכניעה הממושכת לסחטנות הכפייה הדתית, הצהיר: “יש לחתר, לפי שעה, לדתיים מפני שעדיין לא הגיעה שעת החשבון אתם.”

אלא שאחרי כל ויתור, גבר כוחם וגדל תאבונם של עסקני הכפייה. כאשר גיע — אם יגיע — יום החשבון איתם, יהיה זה קשה פי אלף להחזיר את המצב על כנו, אל הסטטוס קוו המקורי, שכוחותו התמימה היתה להבטיח לאורחי כל הדתות חופש דתי ולחילונים חופש מכפייה דתית.

כאשר יגיע, יום החשבון איתם, עלול זה להיות שונה ממה שתיאר לעצמו ח”כ גורי. עלול זה להיות יום חשבון לא רק “איתם”, כלומר הדתיים, אלא גם עם כל אלה שנתנו להם יד, ומכרו להם את חופש הפרט נתחם-נתחם.

אולי סמלי הדבר, כי ההסכם הקואליציוני הבווי הוגש לכנסת השלישית ביום ה-2 בנובמבר 1955. ביום ה-2 בנובמבר 1965 יוכל האזרח החופשי להביע את דעתו על כך — בקלפי של הכנסת הששית.

בפרק הבא: כיצד פועלת הכפייה הדתית? כיצד מופעלים חוקי ההפליה? איזה חוקים חרשים עומדים עה הפרק? איזו תועלת מפיקים חרשי קנים הדתיים מחוקי הכפייה?